חינוך לחיים

פרשת וישלח

פרשתנו מספרת על פגישתם של יעקב אבינו ועשו אחיו, כאשר בסיומה פונה עשו ליעקב ואומר לו 'נסעה ונלכה ואלכה לנגדך' , ועל כך משיב לו יעקב 'אדוני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן'

בעל הטורים מביא מסורת, פעמיים שכתובה בכתבי הקודש המילה 'לנגדך', בדברי עשו שאמר 'ואלכה לנגדך', ובספר תהלים צ 'שתה עונותינו לנגדך עלמנו למאור פניך'.

מסורה זו מלמדת לימוד חשוב. מדברי יעקב אבינו ע"ה שאמר לעשו 'אדוני יודע כי הילדים רכים', אנו מבינים שעשו הרשע קידש מלחמה בעיקר נגד 'הילדים הרכים' - בני הנעורים, וכלפיהם אמר 'ואלכה לנגדך'. בשנים אלו בהן רתיחת הדם היא במלוא תוקפה ומזג האדם חם, תוסס וחי, מתגברים אז ביותר נסיונות היצר להסית לדבר עבירה ולהטות מני הדרך, חס ושלום.

נגד מלחמתו זו של עשו הרשע נדרשים אנו להישמר בשמירה מעולה, ולזכור חומרתם של עוונות ימי הנעורים, כפי שרומז על כך הפסוק השני 'שתה עונותינו לנגדך עלמנו למאור פניך', וכפירוש רש"י שם 'עלמנו - את חטאת נעורינו, שמת 'למאור פניך' – למולך, להביט בהם'.

מדברי חז"ל למדים אנו מהי הדרך הנכונה לעמוד ולהילחם נגד עשו הרשע ולנצחו. מובא בירושלמי בכתובות פ"א שמסורת בידי זרעו של עשו מאבותיהם שיהודה הוא זה שהרג את עשו שנאמר 'ידך בעורף אויביך'. על פסוק זה דרשו בגמרא בע"ז כה. 'ידך בעורף אויביך - איזו היא מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זו קשת', שהמושך בקשת נותן ידיו כנגד עיניו – דהיינו מול העורף , הרי שהדרך בה נלחם יהודה בעשו הרשע והכריעו היא בכוחו של הקשת, שירה בו חיצים והכהו מכת עורף. כוח זה נשאר ירושה בידי בניו של יהודה, כפי שנאמר 'ללמד בני יהודה קשת' - שמטיבים הם להילחם עם קשת, וכל אחד מבני ישראל בכלל זה - שהרי כולנו נקראים 'יהודים' על שמו של יהודה, כדרשת חז"ל על הפסוק 'יהודה אתה יודוך אחיך'.

זאת ועוד, עיקר כוחה של הקשת הוא כאשר נלחמים איתה בימי הנעורים, כלשון הפסוק תהלים קכז, 'כחצים ביד גיבור כן בני הנעורים', והחיצים אותם יורים הם אלו המוזכרים בדברי הגמרא קדושין ל. שאמרו על מי שמתנהג בקדושה ושומר על טהרתו בימי נעוריו שיכול הוא לומר 'גירא בעינא דשטנא' - שיורה חץ בעינו של השטן. הוי אומר, בכל פעולה של קדושה בימי הנעורים, בכל התגברות על היצר ומכל התרחקות מהרע, ננעץ חץ בעורפו של עשיו ומחליש כוח היצר, ובכוח זה זוכה האדם להתייצב על דרך הטוב למשך ימי חייו וגם כי יזקין לא יסור ממנה. 'החיצים' רומזים גם למלחמתה של תורה קדושין ל:, שבכוחה יכולים אנו לעמוד מול היצר וכדברי הגמרא 'בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין'. כן רומזים 'החיצים' על כוחה של תפילה, וכדברי התרגום על הפסוק 'בחרבי ובקשתי' - 'בצלותי ובבעותי', שבעת ניסיון ראוי לו לאדם להתפלל תפילה ממעמקי הלב שיעזרהו ה' לבל ייכשל וימעד, והרי 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו'.

כאשר התכונן יעקב להילחם עם עשו אחיו, אמר 'אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה', ומפרש רש"י שהמילה 'מחנה' משמשת לשון זכר ולשון נקבה, ולכן נאמר 'המחנה האחת' - לשון נקבה, 'והכהו' - לשון זכר. הדברים דורשים ביאור, משום שגם אם 'מחנה' משמש לשון זכר ולשון נקבה, יש להבין מדוע נכתב בפסוק אחד שתי לשונות הסותרות זו את זו.

נראה לפרש, על פי הידוע שלשון נקבה מורה על חולשה ורפיון כדברי רש"י על הפסוק, 'ואת תדבר אלינו' - 'התשתם את כוחי כנקבה', ואילו לשון זכר מסמלת כח, תוקף וחוזק. זהו שרומז הפסוק, 'אם יבוא עשו אל המחנה האחת' - אם יעמוד האדם מול יצרו הרע מתוך חולשה ותשות כח כנקבה, הרי שאז 'והכהו' - יתגבר עליו היצר ויכריעו, חלילה וחס. ואולם המילה 'והכהו' נקראת ישר והפוך, ללמדנו שגם אם הוכה האדם בידי יצרו, אל יפול בזרועות היאוש, אלא יאזור כח כזכר לשוב ולהילחם נגדו, להכותו ולהתגבר עליו.

ימים אלו, ימי חודש כסלו, מסוגלים ביותר להוסיף אומץ במלחמת קודש זו נגד עשיו וגרורותיו, שהרי מזלו של חודש כסלו הוא הקשת, כמובא בספר יצירה, וכן קוראים בשבועות אלו הפרשיות בהן מסופר על מלחמתו של יעקב אבינו עם עשו הרשע. זו אף היתה עבודתם של החשמונאים במלחמתם עם היוונים בבחינת 'גירא בעינא דשטנא', וכוחם מאיר וזכותם מתעוררת בזמן הזה כבימים ההם.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com